

Karaimskie wątki na turkologicznym jubileuszu

XI Konferencja Turkologiczna w setną rocznicę Kongresu w Baku

W dniach 21–22 maja 2026 roku na Uniwersytecie Warszawskim miała miejsce XI Konferencja Turkologiczna „W 100-lecie Kongresu Turkologicznego w Baku (1926)” zorganizowana przez Zakład Turkologii, Mongolistyki i Tybetologii Uniwersytetu Warszawskiego przy udziale Centrum Studiów Azerbejdżańskich i Fundacji Karaimskie Dziedzictwo. Obrady odbywały się w budynku Starej Biblioteki Uniwersyteckiej na Kampusie Głównym Uniwersytetu przy Krakowskim Przedmieściu.

Konferencja została otwarta 21 maja przez dr. Jana Rogalę, kierownika Zakładu Turkologii, Mongolistyki i Tybetologii. Uczestników powitali kolejno: rektor Uniwersytetu Warszawskiego JM prof. dr hab. Alojzy Nowak, dziekan Wydziału Kultur Azji i Afryki UW dr hab. Agata Bareja-Starzyńska, prof. ucz., prezes Akademii Turkijskiej prof. Shahin Mustafayev, przewodnicząca Międzynarodowej Fundacji Kultury i Dziedzictwa Turkijskiego prof. Aktoty Raimkulova, JE Nargiz Gurbanova, ambasador Republiki Azerbejdżanu, JE Rauf Alp Denктаş, ambasador Republiki Turcji, JE Amirsaid Agzamkhodjaev, ambasador Republiki Uzbekistanu, JE Nurlan Zhalgasbayev, ambasador Republiki Kazachstanu, Abdüssamed Bilgili, dyrektor Instytutu Yunusa Emre w Warszawie oraz Adam Dubiński, prezes Fundacji Karaimskie Dziedzictwo.

Wykład inauguracyjny pt. *Podejście Czobanzadego do języków turkijskich: jego dwa referaty na Zjeździe w 1926 r. i ich skutki* wygłosił prof. Henryk Jankowski. Przedstawił słuchaczom sylwetkę Bekira Czobanzadego (tur. Bekir Vaap oğlu Çoban-zade), krymskiego Tatara, orientalisty, akademika i poety, zamordowanego przez NKWD w ramach Wielkiej Czystki 13 października 1937 roku. Bekir Czobanzade podczas konferencji w Baku w 1926 roku wygłosił dwa przełomowe referaty: o pokrewieństwie języków turkijskich oraz o systemie terminologii naukowej. W rezultacie wywołanych przez nie ożywionych

Magdalena Jakubowska podczas wygłaszania referatu

dyskusji, podjęta została uchwała o przyjęciu alfabetu łańskiego (tzw. Jednolity Alfabet Turkijski) w zapisie języków ludów turkijskich w Związku Radzieckim, co było kluczowym krokiem w walce z analfabetyzmem. W latach 1939–1940 decyzją Józefa Stalina zaniechano wprowadzania alfabetu łańskiego na rzecz zmodyfikowanego alfabetu opartego na cyrylicy.

Drugi panel koncentrował się na zagadnieniach językoznawczych i dydaktycznych, obejmujących refleksję nad metodami nauczania języka tureckiego oraz analizy leksykalne, frazeologiczne i porównawcze ukazujące, w jaki sposób różnorodne narzędzia badawcze pozwalają uchwycić dynamikę rozwoju języków turkijskich. W części historycznej konferencji przedstawiono natomiast szerokie spektrum tematów od analizy dagestańskich kronik, przez świadectwa europejskich kupców dotyczące tożsamości turkijskiej w państwie Safawidów, po

Spotkanie w kulisach: Maria Emilia Zajączkowska-Łopatto rozmawia z JE ambasador Azerbejdżanu Nargiz Gurbanową, organizatorkami Marzeną Godzińską i Sahlą Kazimową oraz badaczką spuścizny Ananiasza Zajączkowskiego Magdaleną Jakubowską

polskie ślady w Azji Centralnej i porównania modeli władzy w tradycjach stepowych i buddyjskich.

Kolejny panel, poświęcony współczesnemu światu turkij-skiemu, ukazywał wielojęzyczność i różnicowanie kulturowe społeczności turkij-skich, obejmując badania nad karaïmskimi przekładami Biblii, archiwami Ananiasza Zajączkowskiego, nazewnictwem etnograficznym oraz sytuacją językową Kazachów w diasporze. W panelu dotyczącym kultury materialnej i duchowej analizowano zarówno artefakty – biżuterię, tkaniny czy wyroby z filcu – jak i praktyki religijne oraz obrazy kulturowe obecne w relacjach podróżników, co pozwalało uchwycić materialne i duchowe aspekty dziedzictwa turkij-skiego.

Część literacka konferencji ukazywała bogactwo współczesnej i klasycznej literatury tureckiej, obejmując analizy narracyjne, symboliczne i tematyczne, a także refleksję nad twórczością młodego pokolenia pisarzy. Ostatni panel łączył zagadnienia językoznawcze i literaturoznawcze, zestawiając programy nauczania w Polsce i Turcji, analizując morfologię współczesnego tureckiego, nowe podejścia do literatury klasycznej oraz przemiany narracyjne w twórczości Yaşara Kemała.

Pośród wszystkich wystąpień cztery były blisko związane z tematyką karaïmską. Dr Dorota Cegiółka (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) zaprezentowała wyniki swoich badań w wystąpieniu pt. *Wpływ języka hebrajskiego na składnię karaïmskich przekładów biblijnych na podstawie Księgi Psalmów*. Referat dotyczył wpływu hebrajskich struktur składniowych na sposób formułowania zdań w karaïmskich przekładach psalmów, ukazując, w jakim stopniu tłumacze zachowywali hebrajskie kalki składniowe w tekście karaïmskim oraz jak wpływało to na końcowy kształt przekładu. Dr Anna Sulimowicz-Keruth (Uniwersytet Warszawski) wygłosiła referat pt. *Wybrane hapax legomena w karaïmskich*

Otwarcie konferencji. Przemawia prezes FKD Adam J. Dubiński

przekładach Księgi Przysłów. W swoim fascynującym wystąpieniu dr Sulimowicz-Keruth skupiła się na technikach przekładu wyrazów, które występują w tekście biblijnym tylko raz i których znaczenie, nie do końca jasne, może być interpretowane w różny sposób. W referacie zatytułowanym *Listy, archiwa i praktyki akademickie: Współpraca profesora Ananiasza Zajączkowskiego z Bułgarską Akademią Nauk (1961)* Magdalena Jakubowska (Uniwersytet w Białymstoku) przedstawiła wyniki kwerendy archiwalnej przeprowadzonej w Archiwum Bułgarskiej Akademii Nauk w Sofii. Wystąpienie Karoliny Krzywickiej (kustoszek i kuratorki Muzeum Azji i Pacyfiku im. Adama Wawrzyniaka w Warszawie) pt. *Biżuteria i tkaniny wschodnie z kolekcji rodziny prof. Ananiasza Zajączkowskiego w zbiorach Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie* poświęcone było nabytkom pozyskanym przez Muzeum od córki Profesora, Marii Emilii Zajączkowskiej-Łopatto. Na zbiór ten składają się różne artefakty zebrane przez dwa pokolenia rodziny Zajączkowskich w związku z ich podróżami do Turcji oraz Azji Centralnej.

Konferencja zgromadziła badaczy z Polski i zagranicy prezentujących szerokie spektrum tematów od językoznawstwa i dydaktyki, przez historię i kulturę materialną, po literaturę klasyczną i współczesną, co pozwoliło ukazać złożoność oraz wielowarstwowość świata turkij-skiego. Wystąpienia poświęcone Karaïmom podkreśliły znaczenie dziedzictwa tej mniejszości w polskiej humanistyce i jego trwałą obecność w badaniach turkologicznych. Całość obrad potwierdziła żywotność i interdyscyplinarność współczesnej turkologii, budząc nadzieję na równie inspirujące i owocne spotkanie w roku 2027.

*Magdalena Jakubowska
Fot. Karolina Krzywicka*